

**ПРОГРАМА ОТ МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ И
ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА ЗАМЪРСЯВАНЕТО С НИТРАТИ ОТ
ЗЕМЕДЕЛСКИ ИЗТОЧНИЦИ В УЯЗВИМИТЕ ЗОНИ**

Програмата от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони е разработена в изпълнение на изискванията на Наредба № 2 от 13.09.2007 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници (обн., ДВ, бр.27 от 11.03.2008 г., в сила от 11.03.2008 г.).

Мерките по програмата за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони са задължителни за всички земеделски стопани на територията на нитратно уязвимите зони (НУЗ) – райони, в които чрез просмукване или оттичане водите се замърсяват с нитрати от земеделски източници, определени в заповед № РД-930/25.10.2010 год. на министъра на околната среда и водите. Изискванията за наличие на съоръжения за съхранение на оборски тор съгласно Част III, раздел А, са задължителни за земеделските стопани от 31 декември 2010 г.

Програмата от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони се отнася за всички нитратно уязвими зони на територията на Република България.

Програмата от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони се прилага за периода от 1 януари 2011 г. до 31 декември 2014 г.

Стопани, които отглеждат пасищно застрашени от изчезване местни породи животни, съгласно Наредба № 11 от 6 април 2009 г. за условията и реда за прилагане на мярка 214 "Агроекологични плащания" от Програмата за развитие на селските райони за периода 2007 - 2013 г., прилагат настоящата програма от мерки доброволно.

Ако се установи, че предвидените мерки не са достатъчни за опазване на водите от замърсяване, министърът на околната среда и водите може да утвърди допълнителни мерки или по-строги условия.

За целите на настоящата програма:

- Оборски тор е органичен тор, формиран от твърдия и течния токов отпад, отделян от добитъка, който може да бъде и смесен със сламената постелка на добитъка; включително и в преработен вид
- Течната фракция на оборския тор се получава след разделяне на течния оборски тор с разделително съоръжение (дъгово сито и др.);
- Течният оборски тор е смес от твърдите извержения, урината и водите, използвани за технологични и санитарни нужди.

I. ОБЩИ МЕРКИ ПРИ УПОТРЕБА НА АЗОТСЪДЪРЖАЩИ ТОРОВЕ (ОРГАНИЧНИ И МИНЕРАЛНИ/НЕОРГАНИЧНИ)

1. Да не се внасят азотсъдържащи торове (органични и минерални/неорганични) при полски култури в следните периоди:
 - 1.1. **от 15 ноември до 31 януари за Южна България** (области Благоевград, Бургас, Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Сливен, Смолян, Стара Загора, Хасково и Ямбол).
 - 1.2. **от 1 ноември до 31 януари за Северна България** (области Варна, Враца, Велико Търново, Видин, Габрово, Добрич, Ловеч, Монтана, Плевен, Разград, Русе, Силистра, Търговище и Шумен).
 - 1.3. **от 1 ноември до 15 февруари** на свободни площи и площи, заети с трайни култури.
 - 1.4. **от 15 ноември до 15 февруари** при създаване на нови овощни насаждения. При тях по изключение се допуска внасяне на оборски тор до 15 ноември.
2. Азотсъдържащите (органични и минерални/неорганични) торове да се разпределят равномерно върху почвата, със специализирана техника.
3. Да не се внася пресен оборски тор. Твърдият оборски тор да се съхранява при обикновени условия най-малко 6 месеца преди внасянето му в почвата. Когато оборският тор се използва за получаването на биогаз, посоченият срок може да бъде и по-кратък. Течният оборски тор да се съхранява поне 4 месеца, преди да бъде внесен.
4. Органичните торове да се заорават в почвата непосредствено след разпръскването върху почвената повърхност, с подходяща почвообработваща техника..
5. За да се избегне риска от излишък на нитрати в растенията и почвата:
 - а) при всички култури, количеството внесени азотни съединения от органичен тор през годината не трябва да надвишава 17 кг азот на декар;
 - б) нормите за торене с азот се определят след извършване на агрохимичен анализ на почвата, а в случай че не е направен анализ се използват препоръките за „Примерни максимални норми за торене с минерални торове на някои култури в килограми активно вещество на декар при средно запасени почви” посочени в таблица №1
 - в) препоръките за торене се изготвят на базата на баланс между необходимото количество азот за развитието на културите и азота, който може да бъде доставен на културите от почвата и чрез наторяване, като се вземе предвид:
 - количеството азот, съдържащо се в почвата преди засаждане/засяване;
 - количествата азот, постъпващи от минерализация на органичното вещество;
 - внесените в почвата азотни съединения от органични торове;
 - внесените в почвата азотни съединения от минерални торове;
 - внесените в почвата азотни съединения чрез поливната вода;
 - внесените в почвата азотни съединения чрез валежи и атмосферни отлагания.

Таблица 1. Примерни максимални норми за торене с минерални торове на някои култури в килограми активно вещество на декар при средно запасени почви

Култура	N в kg/dka		
	тежка почва	средна почва	лека почва
	Смолници Vertisols Eutric	Канелени Luvisols Chromic	Алувиални почви Fluvisols Eutric
Пшеница	14	16	16
Ечемик	13	15	14
Овес	8	7	8
Царевица-неполивна	11	14	10
Царевица-поливна	20	20	20
Захарно цвекло	14	16	16
Слънчоглед	12	12	12
Тютюн	4	4	4
Домати	20	26	24
Пипер	22	24	22
Зеле	10	10	10
Ливади	6	8	6

Таблица 2. Прагови стойности за оценка на запасеността на почвата с азот

Показател	Единици за измерване	Прагови стойности и оценка				
		Много слабо запасени	Слабо запасени	Средно запасени	Добре запасени	Много добре запасени
N (общ азот NO ₃ +NH ₄)	mg/ kg	до 20 mg	21-40mg	41-60mg	61-80mg	над 80mg

6. При внасяне на повече от 12 кг активно вещество азот от минерален тор на декар, торовата норма да се разделя на две – до 1/3 от нормата да се внася предсеитбено или преди засаждането, а разликата от нормата да се оставя за подхранване.
7. На почви с лек механичен състав (песъчливи почви), азотната норма да се разделя на две или три части, за да се избегне просмукването на нитрати в по-долните почвени слоеве и попадането им в плитките подземни води.
8. Да не се тори с азотсъдържащи торове на напълно замръзнала почва, както и на почва, изцяло или отчасти покрита със снежна покривка
9. Да не се внасят азотсъдържащи торове по време на валежи и след това, докато почвата е преовлажнена.
10. Да не се внасят азотсъдържащи торове на естествено преовлажнени почви и на наводнени почви (с изключение на оризища).

11. При авиационно разпръскване на минералните торове, да се поставят наземни ориентири и да се отчита силата на вятъра – най-добре е разпръскването да се извършва при тихо време.
12. При равнинни терени, да не се използват азотсъдържащи торове край повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море и др.), на разстояние, по-малко от 5 м.
13. При равнинни терени, когато се извършва внасяне на течен оборски тор или се извършва поливка с разтворен във вода оборски тор на зеленчукови и други култури, разстоянието до повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море и др.) да бъде не по-малко от 5 м. В случаите на използване на течната фракция на оборския тор на равнинни терени, отстоянието до водните басейни да не е по-малко от 10 м.
14. Да не се допуска замърсяване на околната среда при товарене, транспорт и употреба на органични торове. Течният оборски тор да се транспортира в затворени цистерни. Твърдият оборски тор да се транспортира и товари по начин, който изключва замърсяване на околната среда. За целта може да се използва специализирана техника за товарене, транспорт и внасяне на оборски тор.
15. Резервоарите, цистерните и тръбопроводите за течен тор да се поддържат изправни с оглед предотвратяване на течове.

**II. ДОПЪЛНИТЕЛНИ МЕРКИ ПРИ УПОТРЕБА НА АЗОТСЪДЪРЖАЩИ
ТОРОВЕ (ОРГАНИЧНИ И МИНЕРАЛНИ / НЕОРГАНИЧНИ) НА ТЕРЕНИ
С НАКЛОН, ПО-ГОЛЯМ ОТ 6°**

1. Обработката на почвата да се извършва контурно (по хоризонталите), или напречно на склона. За целта може да се използва специализирана техника за обработка и внасяне на оборски тор на наклонени терени.
2. При създаване на трайни насаждения, редовете да се ориентират в посока на хоризонталите на склона и междуредията да се затревяват.
3. За да се предотврати изнасяне на хранителни вещества по склона, торовата норма да се разделя на две – до 1/3 от нормата да се внася предсеитбено или преди засаждането, а останалото количество да се оставя за подхранване по време на вегетацията.
4. Да не се извършва торене с минерални азотсъдържащи торове, течен оборски тор и поливка с разтворен във вода оборски тор, на разстояние, по-малко от 10 м от повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море и др.).
5. Да не се извършва торене на площи с наклон, по-голям от 12°, ако разстоянието до повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море и др.) е по-малко от 50 м. Мярката може да не се прилага само при рекултивация на нарушени терени и подобряване на слабопродуктивни земи, съгласно Наредба № 26 за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт (*обн., ДВ, бр. 89 от 22.10.1996 г., изм. ДВ. бр.30 от 2002г.*).

III. МЕРКИ ПРИ СЪХРАНЕНИЕ НА АЗОТСЪДЪРЖАЩИ ТОРОВЕ (ОРГАНИЧНИ И МИНЕРАЛНИ/НЕОРГАНИЧНИ)

А. СЪХРАНЕНИЕ НА ОБОРСКИ ТОР И СИЛАЖ

Съхранение на оборски тор

1. В зависимост от вида и броя на животните и наличието на земеделска земя, в стопанствата се изграждат следните видове съоръжения за съхранение на произведения оборски тор:
 - 1.1. торова площадка с непропусклива основа и непозволяваща изтичане на течната фракция, при наличие на:
 - 1 или 2 условни животински единици;
 - от 3 до 5 условни животински единици, когато стопанинът ползва земя, върху която да оползотвори тора, при спазване на изискванията за влагане на не повече от 17 кг азот на декар годишно.
 - 1.2. отделни съоръжения за съхранение на различните фракции оборски тор (твърд и течен) при наличие на повече от 5 условни животински единици и прилагане на технологии, свързани с разделяне на течния оборски тор на фракции, когато стопанинът ползва земя, върху която да оползотвори тора, при спазване на изискванията за влагане на не повече от 17 кг азот на декар годишно.
 - 1.3. отделни съоръжения за съхранение на различните фракции оборски тор (твърд и течен) при наличие на повече от 5 условни животински единици и прилагане на технологии, свързани с разделяне на течния оборски тор на фракции и договор за оползотворяване на оборския тор, когато стопанинът не стопанисва земя.
2. При изграждане на съоръженията да се вземат предвид редица фактори, като броя на отглежданите животни, вида им, технологията на отглеждане, продължителността на периода на съхраняване (в зависимост от начина на отглеждане на животните-пасищно или оборно) и количеството на използвания постелъчен материал.
3. Съоръжението за съхранение на твърд и течен оборски тор се изгражда с водоустойчиво дъно, по начин, който да не позволява проникване в почвата или замърсяване на водоизточниците. Покритието на съоръжението трябва да бъде непропускливо. Съоръженията се проверяват редовно и при необходимост се предприемат незабавни действия.
4. Капацитетът на съоръженията трябва да бъде достатъчен за съхранение на оборския тор, както следва:
 - 4.1. на твърдият оборски тор най-малко:
 - 4 месеца при пасищно отглеждане на животни,
 - 6 месеца при оборно отглеждане на животни,
 - 4.2. течният оборски тор да се използва след съхраняване в продължение на най-малко 4 месеца, като се отчете и продължителността на периода на забрана за ползване на азотсъдържащи торове

Таблица 3. Среднодневни количества отделен твърд и течен оборски тор по видове животни

Вид селскостопански животни	Количество на ден (литри)	Необходим капацитет за съхранение на течен оборски тор (м ³ за 4 мес.)*	Необходим капацитет за съхранение на твърд оборски тор (м ³ за 6 мес.)
Говеда, Биволи	44,80	5,60	8,40
Теле и юница за угояване	36,00	4,50	6,80
Теле до 6 мес. възраст	20,00	2,50	3,80
Свиня	7,00	0,90	1,35
Овца	3,00	0,50	0,75
Шиле	1,10	0,20	0,30
Коза	2,30	0,30	0,45
Кокошка-носачка	0,12	0,02	0,03
Кон	25,00	3,10	4,70
Магаре	12,00	1,50	2,30
Зайци	0,18	0,03	0,05

*Капацитетът на съоръженията за съхранение на течния оборски тор трябва да е съобразен с продължителността на периода на забрана за ползване на азотсъдържащи торове. Имайки предвид този период срокът на съхранение на течния оборски тор се увеличава на 6 месеца.”

5. Да не се изграждат нови съоръжения за съхранение на твърд или течен оборски тор в близост до повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море и др.) на разстояние по-малко от 20 м .
6. Да не се съхраняват торове върху терени с наклон, по-голям от 6°, на разстояние, по-малко от 20 м до водни обекти.
7. При съхранение, товарене и транспорт на тора да се вземат всички необходими мерки за недопускане на замърсяване на околната среда.

Съхранение на силаж и отпадни води от силаж

1. Отпадните води от силажите да се събират и съхраняват в резервоар или цистерна с водонепропускливи подове и стени. Това изисква наличието на водонепропускливи канали, които да позволяват отвеждането на силажните отпадни води. Резервоарът или цистерната и каналите трябва да са изградени по начин, който да не позволява просмукване в почвата или замърсяване на естествените водоизточници.
2. Силажът, получен от полуизсъхнала трева и балиран в найлонови опаковки, да се съхранява най-малко на 20 м от повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море и др.).
3. При съхранение на тревни фуражи без найлонови опаковки, негодният или неизползваният силаж да се изгребва, заедно със засегнатия почвен слой от 5 см и да

се транспортира до подходящо място за компостиране/съхраняване като органичен тор.

Б. СЪХРАНЕНИЕ НА МИНЕРАЛНИ/НЕОРГАНИЧНИ ТОРОВЕ

1. Минералните (неорганичните) торове да се съхраняват в специализирани складови помещения, изградени и оборудвани съгласно инструкциите за противопожарна безопасност.
2. В специализираното складово помещение насипните и опакованите торове се съхраняват разделно. На всеки вид тор да се поставя табелка с надпис.
3. Да не се допуска плътно нареждане на фигурите с опаковани торове до стените на складовото помещение. Отстоянието трябва да е най-малко 25 см. Амониевата селитра се складира на фигури на височина не повече от 10 реда.
4. Амониевата селитра да се съхранява само в опаковано състояние.
5. Други насипни торове (калиеви, фосфорни) да се съхраняват на купчини под различна форма, но да не се допуска смесване.
6. При липса на специална складова база, минералните торовете да се съхраняват под навеси или складови помещения, пригодени за съхранение, които трябва да разполагат с:
 - водонепропускливи покриви и подове;
 - канавки за безопасно отвеждане на водата.
7. Не се допуска съхранението на насипни минерални (неорганични) торове на открити площадки.
8. При съхранение на минералните/неорганичните торове да се вземат всички необходими мерки за предотвратяване на замърсяване на околната среда.